

કચ્છી હિંદી પહેલાં પુસ્તક

લેખક

વકીલ લાલજી નાનજી જોષી
ધનંજયાશ્રમ કચ્છ-નળીયા

પ્રકાશક

વકીલ લક્ષ્મીનારાયણ લાલજી
ધનંજયાશ્રમ કચ્છ-નળીયા

પૃથ્થમાવૃત્તિ ૧૦૦૦

મૂલ્ય ૦-૮-૦

તા. ૨૬/૯/૬૮

★ સર્વ હક્ક સ્વાધિન ★

કર્તાના એ બોલ

જે ભાષાને જીવંતી રાખવાના મારા મનમાં મનોરથ હતા તે આજે
૬૮ વર્ષની વૃદ્ધ વયે પુરા પડે છે.

એક કચ્છી તરીકે મને અપાર આનંદ થાય છે.

આ લીપી પર મારા કચ્છી બંધુઓનું આકર્ષણ વધે અને એ
લીપી દ્વારા તેઓ કચ્છી ભાષાને જીવંત રાખે એવી પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના છે.

કચ્છી ભાષાનું વ્યાકરણ અને શબ્દ કોષ બન્ને તૈયાર છે પ્રસિધ્ધી
માટે વધુ ધનકોષની જરૂર છે ઉદાર કચ્છી પ્રજા પોતાની જ એ સ્મૃધિ
મારી હયાતીમાં જ મારી પાસેથી સાચવી લેશે એવી આશા રાખું તો
અસ્થાને નહિ ગણાય.

ધનંજયશ્રમ

કચ્છ નળીયા

તા. ૨૬-૯-૪૬

વકીલ લાલજી નાનજી જોશી

પ્રકાશકના બે બોલ

આવી ન્હાનીશી? પુસ્તીકાને પ્રસ્તાવનાની જરૂર હોતી નથી છતાં વાસ્તવમાં આ ન્હાની લાગતી પુસ્તીકાનું મહત્વ વધારે છે એટલે આ પુસ્તીકા અને તેના પ્રકાશનના હેતુ જાણવા ઘણા જરૂરી છે.

કચ્છ, ભારતવર્ષની પશ્ચિમે આવેલો રણ અને સમુદ્રથી છુટો પડેલો ડુંગરાળ પ્રદેશ છે તેની સંસ્કૃતી, પ્રકૃતિ અને ભાષા બીજા દેશના કોઈપણ ભાગથી જુદા છે. આ દેશમાં ચાલતી બોલીને કચ્છી બોલી કહે છે. અને આ દેશના વતનીઓને કચ્છી કહેવામાં આવે છે.

કચ્છ અને ઝુહદ કચ્છમાં કચ્છી ભાષા બોલનારા વીસ લાખ માણસો વસે છે. બીજી અન્ય ભાષાઓની શબ્દ સ્મૃધિને મુકાબલે કચ્છી ભાષાના શબ્દો લગભગ ૮૦,૦૦૦ થી પણ વધારે છે, હજારો વર્ષના પદ્દ અદલી ગયા છતાં આ દેશ પોતાની સંસ્કૃતિ પ્રકૃતિ અને ભાષા જાળવી રાખ્યા છે.

કચ્છના લોકો સાહસકુર છે કચ્છથી બહાર હજારો માણસ દુર કરીન પ્રયાસો કરી જુદા જુદા જુ પૃથ્થ પર કચ્છ દેશની આણ વર્તાવતા રહ્યા છે. કચ્છમાં બહાદુરો છે, દેશ પ્રેમીઓ છે, શ્રીમંતો છે, અધુરે હોવા છતાં કચ્છી બોલી કિંવા ભાષા સખવા માટે અત્યારે લગી લિખી નહોતી અને તે માટે કોઈનું ધ્યાન પણ એંચાયું નહતું.

હજારો વર્ષથી એકજ વર્ચસ્વ હોળા ચાલતા તંત્રમાં તે માટે પ્રયત્ન કરવાની જાણે જરૂર પણ હોવા છતાં જાણી પણ હોવેતો કચ્છ હિન્દી સંઘના તંત્ર હોળા આવ્યું છે મુખ્ય તંત્ર વાહકો પણ મુખ્ય ભાગે પરદેશી છે અને રહેશે ત્યાં આ દેશની સંસ્કૃતિ પ્રકૃતિ અને ભાષાને જીવંત રાખવાની ઘણીજ જરૂર છે.

આ જરૂરત આ પુસ્તીકાથી પુરી પડશે એવું અમને લાગે છે.

નવી લીપી બનાવવા નું કાર્ય આપણે ધારીએ તેટલું સહેલું નથી કારણ કે દુનિયાની ઘણી લીપીઓના અક્ષરો જોવા પડે છે બીજા અક્ષરોનો નમુનો ન બની જાય તે પણ ખાસ લક્ષમાં રાખવું પડે છે સદરહુ લીપીનાના કર્તાએ એ બધી વસ્તુ ધ્યાનમાં રાખી છે.

વળી નવી લિપી સુગમ થાય અને અક્ષરો પણ મુડોળ થાય તે જોવા તરફ કર્તાએ ખાસ લક્ષ રાખ્યું છે.

આ નવી લિપીને કચ્છી લિપી તરીકે આપુસ્તિકામાં સંબોધી છે તેના કારણે એ છે કે:—

(૧) આ લીપી કચ્છના સુપ્રસિદ્ધ સાહિત્યકાર શ્રી લાલજી નાનજી વકીલ એક કચ્છી ધરતીના પૃત્રે બનાવી છે.

(૨) કર્તાને આ દેશની ભાષા સુધારવા પ્રત્યે ખુબ પ્રેમ છે કચ્છી ભાષા સારી રીતે સાહિત્યની દ્રષ્ટિએ લખી શકાય તેવા પ્રથમ તેમણે સ્વદેશના સવત ૧૯૮૧-૮૩ના દિપોત્સવી અંકોમાં પ્રયત્ન કર્યા છે.

(૩) કચ્છનું રાષ્ટ્ર ગીત “ મુંજી માતૃ ભુમી કે નમન,, સૌથી પહેલાં સર્વત ૧૯૬૧ માં અનાવ્યું

(૪) કચ્છ બીજી શહેનશાહતોની મુકાબલે રહે એ દ્રષ્ટિથી તેમણે એંડમાં વાગી શકે તેવું અંગ્રેજી રાહ અને કચ્છી ભાષામાં “કચ્છનું રાજ્ય ગીત” રચ્યું અને કચ્છની સરકારે તેને મંજૂર કર્યું હતું.

(૫) આલિપીમાં કચ્છી ભાષામાં બોલાતા તમામ અક્ષરો, સ્વર, અલ્પ સ્વર, દિર્ઘ સ્વર સંપૂર્ણ આવી જઈ ભાષાનો પુરો ભાવ બતાવી શકે તે બધા અક્ષરો આવી શક્યા છે.

(૬) આ “લિપી” કચ્છ માટે અને કચ્છી ભાષા જીવંત રાખવાના ઉદ્દેશથી કચ્છ મધ્યેન અનાવવામાં આવી છે.

એવી રીતે આ લિપીને શુદ્ધ કચ્છી લિપી કહી શકાય તેમ છે અને દુનિયાની દરેક લિપીનો જન્મ એ રીતે થયો છે.

આ લિપીને અપનાવવાની પોતાને કચ્છી કહેવડાવતા દરેક માણસની નૈતીક દરજ છે અને આ લિપીનો પ્રચાર કરવાની કચ્છના શ્રીમંતોની અને કચ્છના વિદ્વાનોની એવડી દરજ રહે છે.

કટલીક વખત એમ પણ કહેવામાં આવે છે કે જે લિપીનો પ્રચાર નથી તેનો હવેના સંયોગમાં પ્રચાર થવો અશક્ય છે કારણ કે ભાષાઓથી દેશના ભાગલા પડે છે અને તેની દેશ પર બહુ માઠી અસર પડે છે આ મતથી અમે જુદા પડીએ છીએ કારણ કે દરેક

દેશના ભાગલા તો કુદરતે તેની હદ સનંદ દોરી જુદા બનાવ્યા છે અને તે મટી શકવાના નથી દરેક દેશને તેની પોતાની ભાષા પણ રહેશે અને મધ્યમ ભાષા તરીકે હિન્દી રહેવાની છે અને તેથી દેશનું અહીંન ચવાની કલ્પના કરવી એ મોટી ભુલ છે.

કચ્છને ગુજરાત બનાવવાની કલ્પના કરવી એ તેથી મોટી ભુલ છે કારણ કે કચ્છ ગુજરાત નથી અને કચ્છમાં વસતા લોકો સ્વભાવે સંસ્કૃતિએ અને બોલીએ ગુજરાતી બનો શકવાના નથી.

આ દેશના લોકોને ગુજરાતી શીખી તે પછી બીજી કેળવણી લેવી પડે છે જેમાં કેટલાક વર્ષોનો ભોગ અપાય છે કારણ કે કચ્છ ગુજરાત ન હોવાથી ગુજરાતી વાંગમયનો લાભ તે લઇ શકતો નથી તેના કરતા આ દેશના બાળકોને સીધી કચ્છી બોલીમાંજ હિન્દી અંગ્રેજ શિક્ષણ અપાશે તો તેથી કચ્છના વિદ્યાર્થીનું વ્યક્તિત્વ વધુ ખીલશે.

ગભર્થી કચ્છી ગળથુથી પામેલા કચ્છી બાળકને કચ્છી ભાષા સમજવી નેટલી સહેલી પડે છે તેટલી ગુજરાતી સમજવી સહેલ નથી દેશ પ્રત્યેના પ્રેમથી પ્રેરાઈ શ્રી લાલજીભાઈએ વર્ષોની મહેનતને અંતે જે કૃતિ કરી છે તેને પ્રસિધ્ધ કરવામાં ગૌરવ માનીએ છીએ બ્યારે ૬૮ વર્ષના એ વૃધ્ધ સાહિત્ય તપસ્વીના ચરણે તેમની આકૃતિ ધરાશે ત્યારે તો તેમને જે આનંદ અને ઉલ્લાસ થશે તેનું વર્ણન થઇ શકે તેમ નથી.

લીપીના ખ્લોક મરાઠી કૃતિકારે તૈયાર કર્યા હોવાથી અને હિંદી દેશની સર્વશ્રેષ્ઠ રાજ ભાષા અને તેમ હોવાથી આ લીપીના ખ્લોક કચ્છી હિન્દીમાં તૈયાર થયા છે.

અક્ષરેના વળાંક ક્યાંથી શરૂ થઈ ક્યાં પુરો થાય છે તે પણ આ પુસ્તિકામાં બતાવાયો છે.

ક્રમમાંકમ કચ્છી શાળાઓના શિક્ષકો આ પુસ્તક દ્વારા સ્કૂલના વિદ્યાર્થી ઓની તેના અભ્યાસ ક્રમ ઉપરાંત આ લીપીનું શિક્ષણ આપી આ લીપીના વિકાસમાં મદદ કરી શકે છે અને એ રીતે તેઓ કચ્છી લીપી પ્રચલીત કરશે.

કચ્છી ભોલી એક સંસ્કારમતી ભાષા છે. તેનું વ્યાકરણ પણ આ પુસ્તક ના કર્તા એ તૈયાર કરેલ છે અને ૮૦,૦૦૦ શબ્દો નો કચ્છી શબ્દ કોષ પણ તૈયાર છે આ બંને પુસ્તકોને પ્રસિધ્ધ કરાવવા માં જગતમા અગ્રેડ કિદાર ગણાતા કચ્છી શ્રીમંતો મદદ કરશે તો કર્તા ની એક ત્રીસ વર્ષની જાહેમત સફળ થઈ ગણાશે.

કચ્છના સાહિત્યકારો વિદ્વાનો કચ્છી ભાષા દ્વારા સાહિત્યનું સર્જન કરશે ત્યારે દુનિયાની નજરે અણુ વિકસીત ગણાતી કચ્છી ભાષા સમૃદ્ધ સંસ્કાર વંતી બનશે.

જેવી છે તેવી આકૃતિ અમે કચ્છી પ્રબળી સેવામાં તેમના સહકાર વાચના સાથે રજુ કરીએ છીએ.

તા ૨૮-૬-૪૬

વકીલ સહમીનારાયણ લાલજી બેશી

ભુજ

(કચ્છી ભાષામાં નામું કેમ લખાશે તેનો સાદો નમુનો)

ખાતા વહી ને નમુનો

શાહ નેમચંદ કાલીદાસ ને ખાતો સંવત ૨૦૦૬ ના ભાદરવા સુદ ૧૫ વડા ચાલુ

જ

૪૦ મેલ પનું ૪૪ ભાદરવા વીદી ૨
ને શુકરે

૨૦ આણંદલાલ ને હવાલે બધું

૨૦ ધી શેર ડા પ્રત ખીં લેખે

૪૦

ઉ

૨૪૧ નોંધ પનું ૬૮ ભાદરવા વીદી

૧ ખન મણુ ય હા. ભાગચંદ

૧૪૧ નોંધ પનું હીકડો સોતિ હીકડો

ભાદરવા વીદી ૨ ચુડ મણુ

હીકડો હા. નેમચંદ

૧૫ જમે ભાકી થોં સે

૪૦

હુંડીને નમુંનું

સ્વસ્તાન શ્રી મુખર્દી મધ્યે શેદ આણંદલાલ ગીરધર જોગ લીખાંધલ
નરીએન શા શાંગણુ હીરજી ને ને જોતેદ્ર વાંચનળ બાધ હીતાનું ફેપીયા
૧૦૦ અખરે સો હા. વિસનજી કાનજી વઢાનું ગેરાંચાં શે મુદત તુરત
ડીસંધે દામ દેકાણું તપાસે મુદત રોજ ૪ ચારમે શાહ જોગી વર્તે ડીગ
નિશાની કાગરમે લીખાંધાસી મિતી સંવત ૨૦૦૬ ના ભાદરવા વદ ૨
હા. શાંગણુ હીરજી પીંદ.

શા. શાંગણુ હીરજી જી સહી. દા પીંદ

કચ્છી ભાષામેં ખત કીંય લીખાંધા તેંજે નમુંનેા

સંવત ૨૦૦૬ ને ભાદરવા વિદ ૨ પૈસા દીધલ દા. વિસનજી કાનજી
વડા ગીનધલ છાપુરાને ઓડી વ્યાજી જખરા જેસા જત કલધાર રૂપિયા
૬૦૦ અખરેં છસો પુરા રોકડા ધનીક ઘણી વડા ગેડાચૈં તેમેં મુંજે
કરમ ભાગને ખેતર છિકડો નાસો આગેર જમીન પ્રાણ અ પક્ષા પુરા
અંદર સુંરજ ઉગે ઉલે તે મુધી અઘાટ મંદેડીનુંઅય. સેડેંજી વિગત

ઉગોણું: ભણસાણી માલે હરજી વારેજા ખેતર કયાડ અય.

ઓતરો ભણસારી ડામ દેવેવારેજે ખેતર ઘસ અય.

વાંજી સંધિલ તમાચી કયેં જ્ઞે વાડો અય.

દખણું વાટ ગડા વાટ ગામ મ્યાનું અચી નળીયે વંચિતી.

ઈન રીતે ચૈ સેડે મીંજ ખેતર અજેર પ્રાણઅ રાગવાગ, હધ સનંધ
સેડોવેડોં ચૈ દૈ વ્યાતાર પાતાર અધવચ્ચ શીખે ભોગભાગ આળખુઅ તરોટ
ઉપતી જીંકી મુંજો હક્ક અય તે સોત અઘાટ હમીરાવારા મંદેડીનું અ
પૈસા રોકડા મુંજે છોકરે જગમાલને વિંયા લાય ગેડા અં મુજે કો પણ
હક્ક ધખતી આર ઉભેજી આંટ રખૈનાય ઈનમેં તુતકતુર થીયે ત આંઉ ઘર
ઘરાઉ જવાય કરીઆં એડો દરાય મુંધિ મુંધિ સેં ખત રાજખુશી સે તરી
એ મેં વીઈ લીખીડીનું અય.

મતો

શાખુ

ચીઠ્ઠી ચપાટી કિંચ લિખાધી તેજ નમુના

દિનેશ

કાલ પાં સરથસમે હલેજે વિચાર કે આ હો ઈ ગાલ ચોક્કસ હું
એન ક્યાનું કીય ભેરા થીંધાશું સે ટાઈમ સોત લીખી હંલાઈન
એળી આશા રખાંતો

લીખ'ધલ

તોજેજ

હરેશ

જવાબ

હરેશ ?

સવારે ડાએ વગે મુજે ઘરે અચીજ ચાખી પો પાં જખુભા
ને હુકાન વઢા સરથસ મેં જોડાધાસી

લી તોજેજ

દિનેશ

પ્રિય ભેણ વાસંતી ?

તોજે કાગર વાંચે ખુશી થીઈ તો પરિક્ષા પાસ કે ઈ સુંણી
તોકે ભેટ ડીનેજે મન થ્યો અચ.

અજ ભાયખલે મોજન તો લાય નીંદી મોટર જેડી અચ રમણ
દેશમે અચીંધો તેં સાથ હલાઈ ધોરા.

શીખે મેં ખુબ ધીલ રખજ

લી.

રામુભાજ આર્શિવાદ

સાહિત્ય જ દ્રષ્ટિસેં કર્ચી ભાષા.

“રામુ,,

“જ,,

“કિડાં ઐયે,, કાકે પુછયો

‘જ આંકિ અબ્યાસ ખંડમે વાંચીઆંતો,,

રામુ હીકડો મુધીર છાકરો હો સોરેં વરંજે કમળો જુવાન પીંદ ને
અબ્યાસ ખંડમે જ્યોઆશી વાયે થો હો કાકાજી રામુ મત્થે મમતા હુક
નેં કારણુ ગરિળી છતાં રામુને અબ્યાસક્રમ અગીયા વધી થો કે।

(એક અપ્રગટ પુસ્તકમાંથી)

સાહિત્ય દ્રષ્ટિએ કર્ચી કાવ્ય.

કાં કુલમેં જુઅ ખોટ	કાં ભમરેમેં ભાવજી,
લગી હુએજ ચોટ ?	તપેલી રાત પ્રભાત પે!- ૧
કહડો ખણેલાય કાન	ક કાસિયકે નતથણ વ્યો,
હડાયેં કંધે તાન	કાસિંદી અન્ને નીરતા, - ૨
ક ઈન્દ્ર ભુલી સ્વાહાકાર	આહાકારી અંધરજી
મેંધ હલાયેં બાર	કારકે કેઅડી જુડી ? - ૩

(“રણુ-મોકલ” માંથી)

NEW ALPHABETS નવઅલ્ફાબેટ નવલિપિ

K	KH	G	GH	N	વ્યંજના:
ક	કહ	ગ	ગહ	ન	કે
CH	CHH	J	JH	Z	N
ચ	ચહ	જ	જહ	ઝ	ન
T	TH	D	DH	P	N
ટ	ટહ	ડ	ડહ	પ	ન
T	TH	D	DH	P	N
ત	તહ	દ	દહ	પ	ન
P	F	B	BH	M	N
પ	ફ	બ	બહ	મ	ન
Y	R	L	V	SH	N
ય	ર	લ	વ	શ	ન
SH	S	H	L	XH	DNYR
શ	સ	હ	લ	ખ	ડ
Y	R	L	V	SH	N
ય	ર	લ	વ	શ	ન
SH	S	H	L	XH	DNYR
શ	સ	હ	લ	ખ	ડ

દરેક અક્ષરની નીચેના બે અક્ષરો બે અક્ષરો બને છે. ૧૬૧-૨૦૦૨
પરેલા વર્ગના દરેક અને ચોથા પાંચમા વર્ગના મધ્યમાના આગા સામે-
તેમજ વર્ગ બીજાના વ્યંજન ત્રીસે અને બાકીના વ્યંજન ત્રીસે કુલ ૧૦૮
અગવડ પ્રમાણે બેઠે બેઠેને લખવાથી જોડાઈ જાય છે. જેમકે:-
૧૬૧-૨૦૦૨ બીજી કિ-સામ્રાજ્ય. ૧૬૫૮-૨૦૦૨-૬૬૬૬-૬૬૬૬-
અલ્પ કવરની નીચાની છે અલ્પ કિ અને એ એ માં પ્રથમના
અક્ષર સાથે જોડવાથી જેમ અક્ષર-મિટ અને અલ્પ કિ તથા અ-
વખતે વ્યંજન સાથે જોડવાથી કોઈ ઉચ્ચાર થાય છે. પછીના ઉચ્ચારો
ની નીચાની આપ્રમાણે અર્થ અર્થ કૃતિ છે ઉચ્ચાર અંગે MAT -
BAT જેવો થાય છે. અલ્પ કિ "મુડ" - "મુડ" સુખ-૨૦૦૨
બતાવ્યા પ્રમાણે "ક" ની માફક જ આરોમકી બને છે. નવ અક્ષરોમાં
મુખ્યત્વે અર્થ જોડવાથી નવ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

દરેક: ૧૬૫ ૧૬૬ ના નાનની. ૧૬૬૬

हे जाँटेली !

हे आ ! टाँगे में डन उंदीर डोम.

हे मां तेरा ले खन मंदीर खोल .

८३। हे गिरीश ०६, हे गौरी शंकर ;
 ०।२ १०३ ०३, ५३। ०।२ ०३. १
 ०।२ ०३ ०३ ०३ ०३, १।० ०।२ ०३ ०३ ;
 ०३। ०३ ०३ ०३ ०३, ०३ ०३ ०३ ०३ ;
 ०३ ०३ ०३ ०३ ०३, ०३ ०३ ०३ ०३ ;
 ०३ ०३ ०३ ०३ ०३, ०३ ०३ ०३ ०३ ;
 ०३ ०३ ०३ ०३ ०३, ०३ ०३ ०३ ०३ ;
 ०३ ०३ ०३ ०३ ०३, ०३ ०३ ०३ ०३ .

जो दया और प्रेम की सत्यशक्ति है जो सखी से बँडकर को
 और आश्रय नहीं . जो सकल सारा संसार सुखरन करता है
 उसका पाद पुजन करके यह पुस्तिका लिखता हूँ .
 उन्हकी सुख देने वाली दया होने पर ज्ञान मंदीर के
 दरवाजे खुल गये दया भंडार की दया से कभी भूलना
 तैमार हो चुकी है . १

हे हृदय आनंद भंडार उखल . हे आंखें प्रेमाशुभरमर
 (शक्ति मां) का पाद प्रक्षालन कर . अब अंधरी रात
 गुजर चुकी है , प्रभात होकर सूर्य खर हो चुका है .
 तुम नदीओं और सागर पार की ओर तुने घाटा
 जंगल बी पार कीया . (अब को भूलना ही) देख
 मां पुकारती है , "आगे चल आगे चल ."
 मर्क साध में हूँ .

કચ્છ

ઉચ્ચાર

હીંદી

છાટ ટહેલો

ખાડપહેલો

ખાઠ પહેલા

ઝ ઝ ઈ ઝે

ઝ ઝ ઈ ઝે.

ઝ.ઝ.ઝી ઝે.

ગટ

ગ્યટ

ગાલ

ગટ

મટ

મટકા

ઝટ

મીટ

નજર

ગેટ

મેટ

ઝેમ પ્રકારની
ચીક નીમિટ્ટી.

કર

કર

દેવતાસેનિ રાહુઆ
સુકા, મુર મુરા

કર

કર

કર હાથ

કીર

કીર

તો તા

કેર

કેર

કૌન

ગટો

ઝટો

ગટો

મહો

મીહો

મહો

મધુર

નીમક

મટ્ટા છાછાથતા, કમ

કચ્છી મોં બાલિ બેઠે. નરબાલિ અને નારીબાલિ

શબ્દના પ્રકાર પાંચ છે.

નામ, સર્વનામ, વિશેષણ, ક્રિયાપદ અને અન્યથા.

પાશ્વમાં ક્રિયાનો કરનાર ને કર્તા, ક્રિયા બોલાવે તે અપ્રબોધ થાટે
થતો હોય ને કર્મ અને ને શબ્દ ક્રિયા દેખાડે ને ક્રિયાપદ.

તાલ રહે. પાઠ થો. પાઠતીસરા.

૭૧ ૭૧ી કારતી. મા માની ખાતની. માં તેતો સ્વાતી હૈ.
 ૮૦ ૪ીર દીનેદો. બા ખીર પીએતો. મૈયાદુષ પીતા હૈ.
 ૮૧ ૭ીવર ૭૩. હુ ગીવાર અય. વહ વાત હૈ.
 ૭૨ ૭ીર કોંગીરો. ગોવાર ગાંધુ ચારેતો વાત મૈઓ
 વરાતા હૈ.
 ૮૩ ૮૦ મેદો. બાખા બોલેતો. વાલા બોલતા હૈ.
 ૮૪ ૮૦ નેદો. ચમન અયેતો. ચમન આતા હૈ.

ઠીઠિઠેરો ૭૩. હજી વ કેરેઅય. વહજીવ મંદાર હૈ.

અરેદો.	ઠમેદો	૭મેદો	૮મેદો
અરેતો	હલેતો	મલેતો	અયેતો
દેસતા હૈ	ચલતા હૈ	મીલતા હૈ	આતા હૈ

મક = થોરા, લીસ. મક = લાસ, દીગામ. મક = દુ, જુનામક, લીસ.

૭૫ ૭ી - ૭૫દો રહેદો સોમ દોમ
 વખેતી આણેતો રમેતો બોલ બોલ
 જાતો હૈ. લાતા હૈ. લેકતા હૈ. લોક લોલ

પાઠ્ય ના ને રાબરે હે રાબર નામ ને રાબર વપસાય તે સર્વનામ.
 સર્વનામ:- પુરુષ સર્વનામ, સંખેશ સર્વનામ, રાજો સર્વનામ, પ્રથમ સર્વ-
 નામ, અભિચિત સર્વનામ, વિરોધેશ સર્વનામ.
 ૮૫ ૭૫દોનાઃ:- ૭૫, ૮૫, ૮૫, ૮૫, ૮૫, ૮૫, ૮૫, ૮૫.
 ૮૬ ૮૬દોનાઃ:- ૮૬, ૮૬, ૮૬, ૮૬, ૮૬, ૮૬, ૮૬, ૮૬.
 ૮૭ ૮૭દોનાઃ:- ૮૭, ૮૭, ૮૭, ૮૭, ૮૭, ૮૭, ૮૭, ૮૭.
 ૮૮ ૮૮દોનાઃ:- ૮૮, ૮૮, ૮૮, ૮૮, ૮૮, ૮૮, ૮૮, ૮૮.
 ૮૯ ૮૯દોનાઃ:- ૮૯, ૮૯, ૮૯, ૮૯, ૮૯, ૮૯, ૮૯, ૮૯.
 ૯૦ ૯૦દોનાઃ:- ૯૦, ૯૦, ૯૦, ૯૦, ૯૦, ૯૦, ૯૦, ૯૦.
 ૯૧ ૯૧દોનાઃ:- ૯૧, ૯૧, ૯૧, ૯૧, ૯૧, ૯૧, ૯૧, ૯૧.
 ૯૨ ૯૨દોનાઃ:- ૯૨, ૯૨, ૯૨, ૯૨, ૯૨, ૯૨, ૯૨, ૯૨.
 ૯૩ ૯૩દોનાઃ:- ૯૩, ૯૩, ૯૩, ૯૩, ૯૩, ૯૩, ૯૩, ૯૩.
 ૯૪ ૯૪દોનાઃ:- ૯૪, ૯૪, ૯૪, ૯૪, ૯૪, ૯૪, ૯૪, ૯૪.
 ૯૫ ૯૫દોનાઃ:- ૯૫, ૯૫, ૯૫, ૯૫, ૯૫, ૯૫, ૯૫, ૯૫.
 ૯૬ ૯૬દોનાઃ:- ૯૬, ૯૬, ૯૬, ૯૬, ૯૬, ૯૬, ૯૬, ૯૬.
 ૯૭ ૯૭દોનાઃ:- ૯૭, ૯૭, ૯૭, ૯૭, ૯૭, ૯૭, ૯૭, ૯૭.
 ૯૮ ૯૮દોનાઃ:- ૯૮, ૯૮, ૯૮, ૯૮, ૯૮, ૯૮, ૯૮, ૯૮.
 ૯૯ ૯૯દોનાઃ:- ૯૯, ૯૯, ૯૯, ૯૯, ૯૯, ૯૯, ૯૯, ૯૯.
 ૧૦૦ ૧૦૦દોનાઃ:- ૧૦૦, ૧૦૦, ૧૦૦, ૧૦૦, ૧૦૦, ૧૦૦, ૧૦૦, ૧૦૦.

શાલુભૈ

પાલપાળી

પાલપાળી

શાલુભૈ

શાલુભૈ

નિમિત્ત

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શાલુભૈ

શિલાપદ:- શિલાપદ અસ્તિ અને કોઈ પણ ભાગની ક્રિયાને શિલાપદ બતાવે

તે શિલાપદ. કિ.ના પ્રકાર સકર્મક દ્વિકર્મક અકર્મક. બે પ્રકાર

ને કર્મ ન હોય તે અકર્મક અને :- ગાંડ ઉપાદા. આંડે પુખ્તોતે.

સકર્મક:- ઇનુનો દબાવવાનો. મનુષ્યોપડી વાંચેતો. મનુષ્ય

નારકની. ક્રિયા વાંચવાનો, વાંચેતો ક્રિયાપદ. વાંચેતો વિષય

ઓપડી, ઓપડી કર્મ. ક્રિકર્મક:- વાંચ, કોલેપાદ કાઉંડેલો.

વાંચેલો, ઉંડેલો ક્રિયાપદ, કા ક્રિકર્મક, કોલેપાદ ક્રિકર્મક.

અન્ય - Direct = ડીરેક્ટ અન્ય - Indirect = ઇન્ડીરેક્ટ.

ઉદ્દેશના ક્રમ.

તા. ૬.૭.૮૧ પાઠ સતી માત્ર સત્રાસવાં

૧. તા. ૬.૭.૮૧. ૮૧-૮૧. આઉં ખાણી - તી ૨ મચેડા તા. ૬.૭.૮૧
 ૨. તા. ૬.૭.૮૧. ૮૧-૮૧. અરસી ખાણી - તા. ૬.૭.૮૧. રમડા તા. ૬.૭.૮૧
 ૩. તા. ૬.૭.૮૧. ૮૧-૮૧. ખાણી - તી ૨ તુડા તા. ૬.૭.૮૧. તા. ૬.૭.૮૧
 ૪. તા. ૬.૭.૮૧. ૮૧-૮૧. આઉં ખાણી - તા. ૬.૭.૮૧. તુડા તા. ૬.૭.૮૧. તા. ૬.૭.૮૧
 ૫. તા. ૬.૭.૮૧. ૮૧-૮૧. આઉં ખાણી - તી ૨ તુડા તા. ૬.૭.૮૧. તા. ૬.૭.૮૧
 ૬. તા. ૬.૭.૮૧. ૮૧-૮૧. આઉં ખાણી - તા. ૬.૭.૮૧. તુડા તા. ૬.૭.૮૧. તા. ૬.૭.૮૧

ક્રિયાપદ અકર્મક હોય છે ત્યારે પૂર્વમાન કાળમાં પુરવખોધક પ્રત્યયનાં પ્રયોગો
 હોય છે. જાણી. રમેડ. રમેડ. રમેડ. } ક્રિયાપદ સકર્મક થતાં
 ૧૨-અંતો. અંતો. અંતો. અંતો. અંતો. અંતો. } જર્મમાન પ્રત્યયોત્તરોગ્ય
 ૧૩-અંતો. અંતો. અંતો. અંતો. અંતો. અંતો. }
 પ્રથમ ક્રિયાપદના આત્મમાં આવી નિર્ધારણને એમ ધાતુ મૂલ્ય અકર્મક
 આઉં મિલાંતો સકર્મક આઉં મિલાંતો અંતો.
 અકર્મક ક્રિયાપદ સકર્મક થતાં પૂર્વમાન અલ્પ અંતો અંતો.
 ભેદક :- ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક.
 જ્યારે ક્રિયાપદ ક્રિમક હોય છે ત્યારે અધવા ધાય છે ત્યારે ક્રિયાપદના
 ધાતુને પછલાઉં આમઉં ઉમેરાય છે એમ :- ધાતુ ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક. ટૂંક.
 ૩૪-૩૫ } ક્રિયાપદ સકર્મક થતાં પૂર્વમાન અલ્પ અંતો અંતો આમઉં. ધાતુને
 પ્રતિધા. }
 એમક :- ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક.
 ધાતુના ઉપાંત્ય અંતો આધાય છે એમક :- ટૂંક-ટૂંક. ટૂંક-ટૂંક.

૧૨-૧૨

ઉદ્દેશના ક્રમ

કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ ૧૨-૧૨
 કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ ૧૨-૧૨

ઉદ્દેશના ક્રમ

કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ ૧૨-૧૨
 કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ કમ્પોઝિટ-કમ્પોઝિટ ૧૨-૧૨

કારો ટૂંકો ટૂંકો ૨૦૦૦ ૨૦૦૦ ૨૦૦૦

દાટ ંદાં પાઠઅઠાં પાઠઆઠવાં

ક્રિ.સં.ક્રા.	લોભાદાન	ક-૧	કુ-થી	કે
૧૦	પાં	પડ,તોડ	૧૦	૧૦
૧૧	પાં	ગાં	૧૧	૧૧
૧૨	પાં	સિદ્ધ,સદ્ધી	૧૨	૧૨
૧૩	પાં	મિત	૧૩	૧૩
૧૪	પાં	માર,સિદ્ધ,માર	૧૪	૧૪
૧૫	પાં	સેત	૧૫	૧૫
૧૬	પાં	સેત	૧૬	૧૬
૧૭	પાં	સુત	૧૭	૧૭
૧૮	પાં	સોત	૧૮	૧૮
૧૯	પાં	સો	૧૯	૧૯
૨૦	પાં	સો	૨૦	૨૦
૨૧	પાં	સો	૨૧	૨૧
૨૨	પાં	સો	૨૨	૨૨
૨૩	પાં	સો	૨૩	૨૩
૨૪	પાં	સો	૨૪	૨૪
૨૫	પાં	સો	૨૫	૨૫
૨૬	પાં	સો	૨૬	૨૬
૨૭	પાં	સો	૨૭	૨૭
૨૮	પાં	સો	૨૮	૨૮
૨૯	પાં	સો	૨૯	૨૯
૩૦	પાં	સો	૩૦	૩૦
૩૧	પાં	સો	૩૧	૩૧
૩૨	પાં	સો	૩૨	૩૨
૩૩	પાં	સો	૩૩	૩૩
૩૪	પાં	સો	૩૪	૩૪
૩૫	પાં	સો	૩૫	૩૫
૩૬	પાં	સો	૩૬	૩૬
૩૭	પાં	સો	૩૭	૩૭
૩૮	પાં	સો	૩૮	૩૮
૩૯	પાં	સો	૩૯	૩૯
૪૦	પાં	સો	૪૦	૪૦
૪૧	પાં	સો	૪૧	૪૧
૪૨	પાં	સો	૪૨	૪૨
૪૩	પાં	સો	૪૩	૪૩
૪૪	પાં	સો	૪૪	૪૪
૪૫	પાં	સો	૪૫	૪૫
૪૬	પાં	સો	૪૬	૪૬
૪૭	પાં	સો	૪૭	૪૭
૪૮	પાં	સો	૪૮	૪૮
૪૯	પાં	સો	૪૯	૪૯
૫૦	પાં	સો	૫૦	૫૦

બે ગા, ખા પૂર્વમાનુકાળના પ્રત્યય પ્રથમ વ્ય, અ, ઇ, યા વાચકે.
 ઓઠારાંત ધાનુને "ઓઠારાંત" છે નેમ ઓ-ચાંતો-યોતે.
 ઓઠારાંત ને પ્રત્યય લગાડવા પ્રથમ "ઓઠારાંત" પડે છે ઓઠારાંત
 ઓઠારાંત, ઓઠારાંત, ઓઠારાંત ઓઠારાંત

हाट नौ	पाठ नवां
६३ ३२ ७३.	बहु कौन है
३ ४६३ ७३.	यह गवैया है.
उनते ६८६ ३० ७३	जुसके हाथमें क्या है
३८४ ७३.	सितार है
३८४ ६ ३० ३२ ८०	सितारको क्या करता है
३८४ ६ ८० ३८ ८०	सितारको क्या जाता है
नार की सार-थैं	देख पड़े नार हैं
४४ नील ३८ ३८ ८४ ८४	नार नीचे सात सात
थैं.	परदे हैं
३८ ३१ ६३ ८४ ८४ ३८	गवैया ओके नार पर गज
८४ ३८ ६३	फिराता है
६३ ३८ ३८ ६३ ८४ ८४	दुसरे से ब स्वर भरते हैं
३८ ३८ ८४ ६३ ३८ ८४	मनुष्यो मे मे ल सितार के
८४ ८४ ३८ ६३ ६३	नारों ब्रवसा हो न चडाइए
३८ ६३	मिथ ३८ सुह
३८ ६३	रेखा ६३ लिखना
६३ ६३	बोलना ३८ करना.

दाढ टौ - ठेठ

पाठ दखवा

दाढ टौ ५३

वह तलान है

दाढ टौ ५३

तलाव बड़ा है

दाढ टौ ५३

तलाव में पानी है

दाढ टौ ५३

पानी मीठा है

दाढ टौ ५३

पानी में कमल है

दाढ टौ ५३

कमल सुंदर है

दाढ टौ ५३

तलाव की पार पर बड़ा है

दाढ टौ ५३

बड़ा पर पसी बेंठे है

दाढ टौ ५३

बड़ के नीचे मुसाकर बैठे है

दाढ टौ ५३

मुसाकर रोटी खाते है

दाढ टौ ५३

बड़ की छाया मीठी है

दाढ टौ ५३

बड़ा बड़ा उपकारक है

दाढ टौ ५३

दाढ टौ ५३

दाढ टौ ५३

दाढ टौ ५३

दाढ टौ ५३

दाढ टौ ५३

दाढ टौ ५३

दाढ टौ ५३

दाढ टौ ५३

दाढ टौ ५३

ટાઢ અગીઆરો

પાઠ અગીઆરો

પાઠ અગીઆરવાં

ઢેશીકરી ઢેક

ઢેકાકરીકષ્ટ

૭ અ ઉપસર્ગ-વિના

કા

કા

કાન (સ્ત્રી)

૮ ક અથવા, વા, યા

કા

ખા

સાગો

૯ ખ આક્રશ

કા

ગા

માગો

૧૦ ૧૨ ષાજરા, ષજરી

કુડ

મૂંગ

૧૧ જ હી, જો

ખા

જા

જામાયા

૧૨ ઢ મુર્ચ

ઢા

ઢા

મેલ

૧૩ ન નો

ઢા

ઢા

બુધિમાન

૧૪ ન નહી, મન.

ટા

પા

પાવ

૧૫ પ વી.

ઢા

ખા

પૈયા, ખા

૧૬ મ નહી, મન.

કા

ખા

મા, પૈયા, માતા

૧૭ ડુંડું ગોઢું, ગોઢું.

ખાખા

ચિન્ના, ચિન્ને.

૧૮ ઙાં ઘોઠું, કઠું.

કા

વા

પવન

૧૯ ઙાં બરતન

કા

સા

દમ, જીવ.

૨૦ ઙાં દાવ

કા

દા

હા

૨૧ ઙાં ના

કા

ધા

કર, મય.

૨૨ ઙાં ફરીઆદ

કા

ફા

ચરુ

૨૩ ઙાં નયે, નામ

કા

જા

અયસે

૨૪ ઙાં ગિરું, અપન

કા

કા

કમસે

૨૫ ઙાં રહે

કા

ખા

શેમ.

૨૬ ઙાં પતાપાઠે

કા

ધા

ધી

૨૭ ઙાં સીધે

કા

જા

સરાબ

૨૮ જ્યાર જુવાર

ખાકા

ચોલા, ચાવલ

૨૯ મટર

કાકા

મવાહાર, તવાર.

—કચ્છી શ્રીમંતો, વિદ્વાનો, શિક્ષકો,
અને સત્તાધિકારીઓને—

“જેદેશની વિર—વાણી મુદ્દાઓમાં ચેતન પ્રેરે છે મુતેલાઓમાં
શ્વાસ પ્રેરે છે સાહસમાં શૌર્ય આપે છે તે વિર-વાણીને
જીવતી રાખવા આપનું અંતઃકરણ પણ કચ્છનું હશે.”

“એક હાથે તાળી ન પડે તેમ કચ્છી સિંધી પ્રચાર નું
કાર્ય એકલે હાથે નજ થઈ શકે. અમારા એ કાર્યમાં આપનો
મીઠો સહકાર માગીએ છીએ.”

“શિક્ષકો એકેક ક્લાક વિધાયતિ આ “સિંધી” શોખવી
મદદ કરી શકે છે.

“વિદ્વાનો કચ્છી ભાષાને કેળવવાની દિશામાં પ્રગતિ મેળવી
શકે છે.”

“શ્રીમંતો આર્થિક સહાયદ્વારા મદદ કરી શકે છે.”

“સત્તાધિશો આ “સિંધી” ના ઉગાડેલા વૃક્ષને જળ સિંચન
કરી વૃક્ષ બનાવી શકે છે.”

માતા આશાપૂરનો સાદ છે

લેખક.

.....

ઝાડેર વિજ્ઞાપન

કર્તા તરફથી આ લિપીનું શિક્ષણ આપવા માટે તેમની જાતિ દેખરેખ હેઠળ કચ્છ નલીઆ મધ્યે સ્ત્રી સ્કુલ તા. ૧-૧-૫૦ થી ચાલુ કરવામાં આવશે આ સ્કુલમાં માત્ર “કુચ્છી લીપી” ના અક્ષરો અને વ્યાકરણ શિખવવામાં આવશે માત્ર અભ્યાસ ક્રમ રોજ ૮નો છે. જે બાઇઓની ઇચ્છા હોય તેઓ આ શિક્ષણનો લાભ લઇ શકે છે.

ધનંજયાશ્રમ

પ્રકાશક

કચ્છ નળીયા

-: કર્તાની અન્ય કૃતિઓ :-

કેશન અને સ્વદેશીકૃત	ડા. ૦ - ૪ - ૦
અમર ગિતાંજલિ	,, ૦ - ૮ - ૦
વિશ્વ શાંતિનો સંદેશ	,, ૧ - ૨ - ૦
કચ્છ જે કુચ્છેત્ર ઝારો	,, ૪ - ૦ - ૦

મળવાનું સ્થળ :- ઝેપી લક્ષ્મીનારાયણ લાલજી વકીલ

ધનંજયાશ્રમ

(કચ્છ) નળીયા

★ આરીયન્ડલ પ્રી. પ્રેસ (ઇન્ડીયા) શુજ. (કચ્છ) ★